

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй©

ОЮУНГЭРЭЛИЙН АЛТАНЗУЛ

**МАЛЧИН ИРГЭДИЙН ХБӨ-ИЙ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЛИЙН ЭХ СУРВАЛЖ,
ЭРЭЛТ ХЭРЭГЦЭЭГ ТОДОРХОЙЛОХ СУДАЛГАА**

Е-720100 Нийгмийн эрүүл мэнд

Нийгмийн эрүүл мэндийн магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2012 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

ОЮУНГЭРЭЛИЙН АЛТАНЗУЛ

**МАЛЧИН ИРГЭДИЙН ХБӨ-ИЙ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЛИЙН ЭХ СУРВАЛЖ,
ЭРЭЛТ ХЭРЭГЦЭЭГ ТОДОРХОЙЛОХ СУДАЛГАА**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

АУ-ны доктор (Ph.D) Г.Даваа

Эрдэм шинжилгээний ажлын зөвлөх:

АУ-ны доктор (Ph.D), дэд профессор Д.Даваалхам

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

АУ-ны доктор (Ph.D) Н.Одонгуа

Улаанбаатар хот

2012 он

ТОВЧ ХУРААНГУЙ

Үндэслэл:

Дэлхий дахинд халдварт бус өвчний (ХБӨ) тархалт хурдацтай нэмэгдэж өвчлөл болоод нас баралтын зонхилох шалтгаан болсон нь дэлхий нийтийн анхаарлыг зүй ёсоор татаж байна. Монгол улсад сүүлийн жилүүдэд хүн амын өвчлөл нас баралтын зонхилох шалтгаанд зүрх судасны өвчин, хорт хавдар, чихрийн шижин зэрэг ХБӨ-д орох болж тэдгээрийг бууруулах, сэргийлэх асуудал манай оронд ч нэгэн адил тулгамдсан асуудал болж байна. ХБӨ-ий өвчлөл, нас баралт хүн амын дунд тэргүүлэх байр эзэлж буй өнөө үед хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, ХБӨ-өөс сэргийлэх, түүний эрсдэлт хүчин зүйлсийг бууруулахад олон нийтэд чиглэгдсэн мэдээлэл, сургалт сурталчилгааг зорилтод бүлгүүдэд чиглүүлж явуулах нь нийгмийн эрүүл мэндийн нэг чухал асуудал юм. Гэсэн хэдий ч манай орны хувьд ХБӨ-ий мэдээллийн эх сурвалж, мэдлэгийн түвшин, тэдгээрийн эрэлт хэрэгцээг нийт хүн ам болон малчин иргэдэд тодорхойлсон судалгаа, нотолгоо мэдээлэл хараахан бүрдээгүй байна.

Зорилго:

Хөдөө орон нутгийн малчдын ХБӨ-ий талаарх мэдээллийн эх сурвалжийг тодорхойлж, ХБӨ-ий талаарх малчдын мэдлэгийн түвшин, мэдээллийн эрэлт хэрэгцээг судлахад оршино.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн арга зүй:

Судалгааг аналитик судалгааны хүн амд суурилсан агшингийн загвараар хийж, улсын хэмжээнд газар зүйн 4 бүсийн 4 аймаг 12 сумын нийт 500 малчин иргэнийг олон үет санамсаргүй түүврийн аргаар сонгож хамрууллаа. Мэдээ, мэдээллийг тоон ба чанарын аргаар цуглуулж, статистик боловсруулалтыг “SPSS 17.0” программ болон матриц үүсгэн агуулгаар нь нэгтгэх аргуудыг тус тус ашиглан гүйцэтгэв.

Үр дүн:

Судалгаанд хамрагдсан нийт 228 малчин өрхийн 78.5% телевиз, 37.3% радиотой, 10.1% сонин хэвлэлийг тогтмол буюу заримдаа уншдаг байна. Судалгаанд хамрагдагсдын 53.4% телевиз, 32.2% эмч, эмнэлэг, эрүүл мэндийн байгууллага,

18.6% радио, 11.8% сонингоос тус тус эрүүл мэндийн мэдээлэл авч байгаа бөгөөд мэдээллийн эх сурвалж нь бүс нутгаар ялгаатай байна.

ХБӨ-ий мэдээллийн хүртээмжийн талаар малчин иргэдийн 65,8% нь хангалтгүй гэж хариулсан ба 92.8% нь ХБӨ-ий талаарх сургалтанд огт хамрагдаж байгаагүй, 84.4% сурталчилгааны материал, гарын авлага авч байгаагүй нь ХБӨ-ий талаарх мэдээлэл хангалтгүй байгааг харуулж байна.

Судалгаанд оролцогчдын 61.2% нь артерийн даралт ихсэх, 43.4% нь чихрийн шижин өвчин, 36.6% нь хөхний хорт хавдар, 29.6% нь умайн хүзүүний хорт хавдрын талаар мэдээлэл авч байсан ба хүйсийн хувьд АДИ ($p < 0.1$), чихрийн шижин өвчний ($p < 0.5$) талаар мэдээлэл авч байгаа байдал, мэдлэгийн түвшин нь статистик ач холбогдол бүхий ялгаагүй, хөх болон умайн хүзүүний хорт хавдарын талаар мэдээлэл авч байгаа байдал, мэдлэгийн түвшин эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад эмэгтэйчүүд статистик үнэн магадлал бүхий өндөр ($p < 0.001$) байна.

Нийт судалгаанд оролцогчдын 80.4% хөхний хорт хавдар, 80.2% умайн хүзүүний хорт хавдар, 63.8% чихрийн шижин, 49% АДИ өвчний эрсдэлт хүчин зүйлсийн талаар огт мэдлэггүй ба АДИ, чихрийн шижин, хөхний хорт хавдрын мэдлэгийн түвшин бүс нутгуудаар ялгаатай байна.

ХБӨ-ий мэдээллийн эрэлт хэрэгцээг судлахад 82.2 хувь нь мэдээлэл шаардлагатай гэж хариулсан ба 61.6 % эмч, эмнэлгийн байгууллагаар 60.4% телевиз, 37% сургалт сурталчилгааны материал, 31.4% радиогоор эрүүл мэндийн мэдээлэл авах сонирхолтой байна.

Дүгнэлт:

1. Хөдөө орон нутгийн малчдын ХБӨ-ий талаар мэдээлэл авч буй гол эх сурвалж нь телевиз (53.4%), эмч эмнэлгийн байгууллага (32.2%) радио (18.6%), сонин (11.8%) байгаа бөгөөд мэдээлэл авч буй эх сурвалж нь бүс нутгуудад ялгаатай байсан ба ЭМ-ийн болон ХБӨ-ий талаарх мэдээллийн хүртээмж хангалтгүй (65.8%) байна.
2. Судалгаанд оролцогчдын ХБӨ-ий эрсдэлт хүчин зүйлс, түүний урьдчилан сэргийлэлтийн талаарх мэдлэгийн түвшин хангалтгүй, мэдлэгийн түвшин нь мэдээлэл авч байгаа байдал, мэдээллийн эх үүсвэр, бүс нутгуудаар ялгаатай байна.

3. ХБӨ төдийгүй эрүүл мэндтэй холбоотой мэдээллийг малчдын 61.6 % эмч эмнэлгийн байгууллага, 60.4% телевиз, 37% сургалт сурталчилгааны материал, 31.4% радиогоор дамжуулан, 59.2% урьдчилан сэргийлэх, 57.4% эрүүл зөв хооллох, 49.6% өвчний талаарх мэдээллийг авах сонирхолтой байна.

Түлхүүр үг:Малчид, ХБӨ, мэдээллийн эх сурвалж, мэдлэг,эрэлт хэрэгцээ

Abstract

Introduction:

Prevalence of Non communicable disease rapidly raising is this is the major cause of morbidity and mortality, are challenging in the worldwide. During few last years in the Mongolia, main cause of deaths is NCDs, including cardiovascular disease, cancer, and diabetes. Thus, prevention and control of NCDs is challenging in Mongolia. In current times, which NCD death and illness is overwhelming, improvement of public education and to organize training and publicity on NCDs prevention, reduce its risk factors for targeted group of population is important priorities in public health. Even though in regarding our country, research, evidence and information that identified NCD information source, knowledge level and information demand of population among total population and herders are still not developed yet.

Objective:

Identify current situation of information source and needs, of herders in rural areas.

Study methods:

The study design was g population based cross sectional and a total of 500 herders were selected through multistage random cluster sampling method from 4 provinces and 12 soums of 4 geographical regions of Mongolia. The data collection methods included both quantitative and qualitative methods. Data analyses were performed using SPSS 17.0 software.

Result:

Totally 228 herder family participated in research, 78.5% of them are using television, 37.3% - radio and 10.1% are using newspapers sometimes or routine. 53.4% of the participants' obtain health information from television, 32.2% - from health care facilities, 18.6% - radio, 11.8% are getting from newspapers and information source is different by regions.

In regarding of NCDs access of information, 65.8% of herders answered "inadequate"; 92.8% is never been participated training on NCD; 84.4% never been get publicity materials and handbook. As shown as NCDs access information, there is not enough the NCD related information delivery.

61.2% of all participants have been accessed information on arterial hypertension, 43.4% - on diabetes, 36.6% on breast cancer, 29.6% on cervical cancer and regarding gender, it is not significantly different in information access and knowledge level on hypertension, and diabetes. But information access and knowledge level on breast and cervical cancer of woman statistically higher than men.

80.4% of participants don't know about risk factors of breast cancer, 80.2% don't know about cervical cancer, 63.8% - diabetes and 49% - hypertension relatively do not know and knowledge of hypertension, diabetes and breast cancer is different by regions.

When studying Information needs on NCDs, 82.2% of participants answered that "need information", their information access source is different like 61.6% of participants want to get information from health care facilities and medical staffs, 60.4% want to get from television, 37% want to get from publicity materials and 31.4% want to get from radio.

Conclusion:

1. Information source on NCD of country side herders is television (53.4%), radio (18.6%), newspapers (11.8%), health care professionals and health care facilities (32.2%). Information source is different by regions and, health and NCD information access is insufficient (65.8%).
2. Knowledge level on NCD risk factor, its prevention is insufficient in among study participants and, knowledge level, information source and information acceptance are different by regions.
3. In regarding interest of information source, 61.6% of participants want to get information from health care facilities, 60.4% - from television, 37% - from public awareness materials, and 31.4% - from radio; and 59.2% of them have interest to get information about prevention, 57.4% - about healthy diet, and 49.6% - about disease.

Key word: Herders, NCD, information source, knowledge, needs

ГАРЧИГ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	5
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	6
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	7
БҮЛЭГ 1. УДИРТГАЛ	8
1.1 Судалгааны ажлын үндэслэл	8
1.2 Судалгааны ажлын зорилго	10
1.3 Судалгааны ажлын шинэлэг тал	10
1.4 Судалгааны ажлын практик ач холбогдол	10
1.5 Судлахаар дэвшүүлж буй асуудлууд	10
1.6 Судалгааны ажлын үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал	11
1.7 Судалгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал	11
1.8 Судалгааны ажлын ёс зүй	11
1.9 Судалгааны ажлын бүтэц хэмжээ	12
БҮЛЭГ 2. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	13
2.1 ХБӨ-ий ерөнхий ойлголт	13
2.2 ХБӨ-ий тархалт дэлхий дахинд	13
2.3 Монгол дах ХБӨ-ий тархалт	15
2.4 ХБӨ-ий эрсдэлт хүчин зүйлс	18
2.5 Эрүүл мэндийн боловсрол, мэдээлэл сургалт сурталчилгаа	21
БҮЛЭГ 3. СУДАЛГААНЫ МАТЕРИАЛ БА АРГА ЗҮЙ	26
3.1 Судалгааны загвар	26
3.2 Судалгааны хүрээ ба түүвэр	26
3.3 Судалгааны мэдээ материал цуглуулсан арга	28
3.4 Статистик борловсруулалт	28
БҮЛЭГ 4. СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	30
4.1 Малчдын мэдээллийн эх сурвалжийн өнөөгийн байдлыг судалсан дүн	31
4.2 Малчдын ХБӨ-ий мэдлэгийн түвшинг судалсан дүн	35
4.3 Малчдын мэдээллийн эрэлт хэрэгцээг судалсан дүн	54
4.4 Чанарын судалгааны дүн	58
БҮЛЭГ 5. ХЭЛЦЭМЖ	62

НОМ ЗҮЙ

1. ЭМЯ, ДЭМБ, НЭМХ. “ХБӨ ба амьдралын эрүүл хэв маяг” сургалтын гарын авлага . Улаанбаатар. 2005
2. Монгол улс. Төрийн мэдээлэл. Халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх, хянах үндэсний хөтөлбөр. Засгийн газрын 2005 оны 246 дугаар тогтоолын 1 хавсралт. Улаанбаатар :Засгийн газрын хэвлэх үйлдвэр:2005
3. Noncommunicable Diseases, Poverty and the Development Agenda. Discussion paper. “World Health Organization” ECOSOC high-level segment:WHO, July 2009
4. Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг ЭМГ. Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд. Улаанбаатар. 2010
5. ЭМЯ, НЭМХ, Халдварт бус өвчин, осол гэмтлийн шалтгаан, эрсдэлт хүчин зүйлийн тархалтын судалгаа, Улаанбаатар, 2010
6. Д.Даваалхам ба бусад. НЭМС, Жичигийн Анагаах Ухааны их сургууль. ХБӨ-ий өвчлөл ба нас баралтанд нөлөөлж буй эрсдэлт хүчин зүйлийн Монкохорт суурь судалгааны тайлан, Улаанбаатар, 2010
7. ЭМЯ. “Эрүүл зан үйл төлөвшүүлэх мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны үндэсний стратеги”, Улаанбаатар, 2010
8. World Health Organization, 2005. Preventing chronic diseases: a vital investment, WHO Global Report
9. Puska P, et al. The North Karelia project: from North Karelia to National Action. National institute for Health and Welfare (THL) in collaboration with the north. Karelia project Foundation. Finland Helsinki University Printing House, 2008.p.298
10. WHO. Deit, Nutrition and the Prevention of chronic Disease: Report of a joint WHO/FAO Expert Consultation. World Health Organization.Geneva, 2003.p.150
11. WHO.totalNCDdeathsrates
<http://gamapserver.who.int/maplibrary/app/searchResults.aspx> [Accessed 2011 sep 15]
12. World health organization. Cardiovascular disease. 2007. Available from:www.who.int/mediacentre/factsheets/fs317/en/index.html[Accessed 2011 sep 06]
13. Colin Mathers,G.S, Maya Mascaraenhas Global Health Risks: Mortality and Burden of disease attributable to selected major risks. Geneva:WHO,2009, p.10-18

14. Lawes CM, Blood pressure and the global burden disease 2000. Part II: estimates of attributle burden.J Hypertens, 2006.24.3:p.423-430
15. Report Diabetes. World health Organization.Geneva:2005
16. Report Diabetes WHO. (2007)GENEVA
17. International Diabetes Federation.Diabetes atlas.2008
18. Kim Tec Veo. Management of diabetic retinopathy. Clinical ophthalmology –an asian perspective. Diabetes med. 2005. 21:371-376
19. WHO.Early detection and cancer control WHO guide for effective programmes.2007
20. The World health organizations Figsht aganst cancer strategies that prevent, cure and care.WHO.2007
21. Global action against cancer.WHO.2005
22. WHO. World health report 2002. Reducing risks, promoting health life.Geneva.2002
23. Report Diabetes WHO. (2007)GENEVA
24. Мягмарцэрэн Д. Чихрийн шижин өвчний эрсдэлт зүйн зүйлсийн тархалтын судалгаа. АУ-ны докторын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар. 2009
25. Засгийн хэрэгжүүлэгч агентлагЭМГ.ХБӨ-өөс сэргийлээ. Баримтын хуудас./www.doh.gov.mn/
26. World health organization. WHO Report. On the global TOBACCO epidemic.2008
www.who.int/entity/tobacco/retrieved.[Accessed 2011 sep 20]
27. World health organization. Global status report on alhocol 2004. Geneva 2004
28. World health organization. Global strategy on diet, physical activity & health.2010
29. ANNEX E, Prevention and Control of Chronic Non-communicable Disease in Twelve Pacific Rim Cities, AWI public health research group members, KE and MKL draft November 25, 2009
30. Нийгмийн эрүүл мэнд шинэ мянганд. Улаанбаатар.2001
31. УИХ.НЭМ-ийн талаар төрөөс баримтлах бодлого. Улаанбаатар.2001
32. ДЭМБ.Эрүүл мэндийн дэмжих үйл ажиллагааны арга зүй.2002
33. МУ.Үндэсний статистикийн хороо. Хүний хөгжлийн индексийг бодох аргачлал. Улаанбаатар. 2009
34. Нямдаваа П, Нийгмийн эрүүл мэндийн тулгамдсан асуудлууд. Улаанбаатар. 2004.

- 35.Бадамсүрэн Д, Хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэхэд сувилагчийн оролцоо. АУ-ны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар. 2005
- 36.Уртнасан Ч, Энхбаатар Г, Сарантуяа А. Олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй харилцах нь. Улаанбаатар. 2011
- 37.НЭМС.ЭМШИУС. ХДХВ/ДОХ салбар хоорондын асуудал болох нь. Сургалтын хөтөлбөрийн унших материал. Улаанбаатар.2010
- 38.www.surgalt.mn.Эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагааны танилцуулга.
- 39.МУ, Үндэсний статистикийн хороо. Хөдөө аж ахуйн салбар 2010 онд. Улаанбаатар.2011
- 40.УИХ.Малчдын талаар төрөөс баримтлах бодлого
www.Mofa.gov.mn/mn/images/stories/
- 41.Цэрэнжигмэд Г, Эрүүл мэндийн боловсрол. Улаанбаатар. 2004
- 42.Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан үндэсний хөгжлийн цогц бодлогын хэрэгжилтийн эхний шатны үнэлгээний тайлан. Улаанбаатар. 2011
- 43.ЭМЯ. Эрүүл мэнд үндэсний хөтөлбөр. Улаанбаатар.2010
- 44.ЭМЯ/ХХААХҮЯ. Зөв хооллох, дасгалт хөдөлгөөнийг дэмжих үндэсний стратеги. Улаанбаатар.2009
- 45.ЭМЯ/БСШУЯ. Эрүүл мэндийн боловсролыг 2010-2015 онд хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөө. Улаанбаатар.2010
- 46.ДЭМБ, ЭМХҮТ. Эрүүл мэнд ба зан үйлийн мэдээлэл сургалт, сурталчилгаа. Гарын авлага. Улаабаатар. 2002
- 47.Цэдэвбазар Р. Эрүүл мэндийн суратлчилгаанд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл ашиглах нь. АУ-ны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар. 2000
- 48.Гантөмөр Р, Наранчимэг Ж. Хөдөөгийн хүн амын мэдээллийн хүртээмжийн талаар хийсэн судалгааны зарим үр дүнгээс. Нийгмийн эрүүл мэндийн онол практикийн анхдугаар бага хурлын эрдмийн бүтээлийн товчоон 2011.
- 49.Нийслэлийн ЭМГазар. “Халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх хянах” үндэсний болон Нийслэлийн дэд хөтөлбөрүүдийн 2010 оны хэрэгжилтийн байдалд хийсэн үнэлгээний дүн, зөвлөмж, Улаанбаатар, 2011
- 50.П.Буянжаргал, Д.Цэрэндагва нарын иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын байдлыг үнэлсэн судалгааны дүн. Хүрээл тогоот. 2011

- 51.ЭМШУИС,НЭМС. Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын ХБӨ-ий мэдлэг, дадал, хандлагыг тодорхойлох судалгаа. Судалгааны тайлан. Улаанбаатар.2011
- 52.НЭМХ. ХБӨ-ний халгаат хүчин зүйлийн талаарх хүн амын мэдлэг, дадал хандлага.судалгааны тайлан. Улаанбаатар.2002
53. Guang-Hui Dong, Zhao-Qing Sun, Xin-Zhong Zhang, Jue Li. Prevalence, awareness, treatment & control of hypertension in rural Liaoning province, China. Indian J Med Res. 2008.p122-127
54. Hector M. Gonz6lez, William A. Vega. Diabetes Awareness and Knowledge Among Latinos. J Gen Intern Med. 2009, 24(Suppl 3): 528–533.
55. Mohammed A Al Shafae, Sulaiman Al-Shukaili. Knowledge and perceptions of diabetes in a semi-urban Omani population. BMC Public Health. 2008; 8: 249-254
56. Мөнхчулуун Ө. Эмэгтэйчүүдийн хөхны хорт хавдартай холбоотой эрүүл мэндийн тусламж зан үйл хайх судалгаа. АУ-ны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. 2011
57. Garber S, Schimett K. Functional health literacy in Spanish-speaking Latinos seeking breast cancer screening through the National breast and cervical Screening program. Int J Womens Health. 2010;1:21-29
58. Taha H, Halabi Y, Educational intervention to improve breast health knowledge among in Jordan. Asian Pac J Cancer Pre. 2010;11: 1167-1173
59. Амарсанаа Э. Хөхний өмөн үүсэхэд нөлөөлөх эрсдэлт хүчин зүйлс. АУ-ны докторын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. 2009
60. Чимэдсүрэн О, Эпидемиологи. Улаанбаатар:2008
61. Ариунтуул Г, Хонгорзул С, Ганцэцэг П, Диссертаци бичих үлгэрчилсэн загвар
62. ДЭМБ, Эрүүл мэндийн судалгааны арга зүй. 2001